

Sygn. akt III AUa 1620/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 marca 2016 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Irena Różańska-Dorosz (spr.)

Sędziowie: SSA Monika Kiwiorska-Pająk

SSO del. Robert Kuczyński

Protokolant: Robert Purchalak

po rozpoznaniu w dniu 15 marca 2016 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z wniosku **J. Ż.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W.**

o prawo do emerytury

na skutek apelacji J. Ż.

od wyroku Sądu Okręgowego w Świdnicy

z dnia 5 maja 2015 r. sygn. akt VII U 486/15

oddala apelację.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 maja 2015 r. Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Świdnicy oddalił odwołanie wnioskodawcy J. Ż. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. z dnia 19 stycznia 2015 r., którą odmówiono mu prawa do wcześniejszej emerytury, wobec braku 15 lat pracy w warunkach szczególnych i nie obciążono go kosztami zastępstwa procesowego.

Rozstrzygnięcie to oparł Sąd Okręgowy na następujących ustaleniach faktycznych:

Wnioskodawca J. Ż., ur. (...), w dniu 29 grudnia 2014 r. złożył wniosek o wcześniejszą emeryturę. W dacie złożenia wniosku wnioskodawca spełniał warunki do przyznania wcześniejszej emerytury w zakresie wymaganego wieku emerytalnego, posiadania co najmniej 25 lat okresu składkowego i nieskładkowego oraz faktu nie przystąpienia do Otwartego Funduszu Emerytalnego.

Zaskarżoną decyzją strona pozwana odmówiła wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury z uwagi na fakt, iż nie udowodnił on posiadania do dnia 1 stycznia 1999 r. - 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Przy czym strona pozwana nie uwzględniła wnioskodawcy do okresu pracy w warunkach szczególnych okresu członkostwa w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. od 1 marca 1980 r. do 31 grudnia 1998 r.

Wnioskodawca wykonywał pracę w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. początkowo w okresie od 15 stycznia 1971 r. do 30 listopada 1973 r. jako pracownik najemny (umowa o pracę) na stanowisku traktorzysty, a następnie od 1 marca 1980 r. do 29 lutego 2000 r. jako członek. W tym okresie jako członek spółdzielni wykonywał pracę kierowcy samochodu ciężarowego i otrzymywał wynagrodzenie w dniówkach obrachunkowych.

W okresie od 7 grudnia 1973 r. do 6 lipca 1974 r. był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym w K. w pełnym wymiarze czasu pracy w charakterze kierowcy ciągnika. W okresie od 3 października 1974 r. do 2 czerwca 1975 r. wnioskodawca był zatrudniony w Spółdzielni Kółek Rolniczych w S. w pełnym wymiarze czasu pracy w charakterze traktorzysty. W okresie od 17 marca 1976 r. do 31 marca 1977 r. był zatrudniony w Przedsiębiorstwa (...) w K. w pełnym wymiarze czasu pracy w charakterze kierowcy ciągnika. Wnioskodawca był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Państwowej (...) w K. w okresie od 19 kwietnia 1977 r. do 29 lutego 1980 r. w pełnym wymiarze czasu pracy w charakterze kierowcy autobusu.

Przy tak poczynionych ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie. W niniejszej sprawie kwestię sporną jest to, czy wnioskodawcy do wymaganego 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych można uwzględnić okres wykonywania pracy w charakterze kierowcy samochodu ciężarowego w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. od 1 marca 1980 r. do 31 grudnia 1998 r. Wskazać jednak należy, iż wnioskodawca w tym okresie był członkiem w/w Spółdzielni i wykonywał powierzoną pracę jako członek tej Spółdzielni.

W ocenie Sądu Okręgowego, okres pracy wnioskodawcy w RSP S. na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego nie może zostać zaliczony do okresu wykonywania pracy w warunkach szczególnych ponieważ wiązał się z członkostwem wnioskodawcy w/w Spółdzielni. Dla oceny prawa do świadczenia emerytalnego w obniżonym wieku nie ma znaczenia fakt, iż wnioskodawca faktycznie pracował jako kierowca samochodu ciężarowego. Istotnym w tym przypadku jest tytuł zatrudnienia. W spornym okresie wnioskodawca nie wykonywał pracy w ramach stosunku pracy, ani innego stosunku prawnego przewidzianego przez kodeks pracy, a na podstawie stosunku członkostwa w spółdzielni, co wynika z akt emerytalnych wnioskodawcy oraz zaświadczeń RSP w S. z dnia 30 stycznia 2014 r. i 9 grudnia 2014 r.

Sąd Okręgowy podkreślił, iż obowiązkiem członka spółdzielni jest wykonywanie pracy na rzecz tej spółdzielni. Wnioskodawca faktycznie pracę tą wykonywał jako członek tej spółdzielni, a nie w ramach stosunku pracy. Tym samym praca wnioskodawcy w RSP w S. jako członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej świadczona w ramach stosunku cywilnoprawnego, nie może zostać doliczona do okresu pracy w warunkach szczególnych, a w konsekwencji przesądza to o braku prawa do emerytury w obniżonym wieku z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach. Nawet gdyby przyjąć okresy kiedy pracował jako traktorzysta czy kierowca autobusu, to i tak te okresy nie dają wnioskodawcy 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Wyrok ten zaskarżył apelacją wnioskodawca zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędna jego wykładnię, w szczególności art. 22 k.p. w zw. z art. 18 ustawy Prawo spółdzielcze poprzez uznanie, że zatrudnienie wnioskodawcy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. nie może być uznane za wykonywanie pracy podlegającej uwzględnieniu przy ustaleniu stażu do emerytury, podczas gdy zatrudnienie to wiązało się z wszystkimi elementami właściwymi stosunkowi pracy a fakt, iż wiązało się z dodatkowymi elementami związanymi ze stosunkiem członkostwa w spółdzielni nie może rodzić negatywnych skutków w sferze uprawnień emerytalnych.

Wskazując na powyższe zarzuty wnioskodawca domagał się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez przyznanie mu prawa do wcześniejszej emerytury i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania ewentualnie jego uchylenia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Ponadto wnioskodawca wniósł o wystąpienie przez Sąd Apelacyjny na podstawie art. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym z pytaniem prawnym odnośnie tego, czy nieuwzględnienie pracy rolniczych spółdzielniach produkcyjnych jako tytułu zatrudnienia uprawniającego do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury narusza zasadę równości wobec prawa oraz zasadę zaufania obywateli do państwa.

Strona pozwana nie składała odpowiedzi na apelację.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja jest bezzasadna i podlega oddaleniu.

W postępowaniu apelacyjnym, zainicjowanym apelacją wnioskodawcy, spór sprowadzał się do tego, czy okres pracy ubezpieczonego w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. od 1 marca 1980 r. do 31 grudnia 1998 r. podlega zaliczeniu do stażu pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1997 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j.: Dz.U.2015.748). Mając na uwadze fakt, że realizacja pozostałych przesłanek, uprawniających do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w szczególnych warunkach, nie była kwestionowana, zaliczenie tego okresu do szczególnego stażu pracy pozwoliłoby uznać, że wnioskodawca nabył prawo do emerytury. Dokonując oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i w następstwie tej oceny ustalając podstawę faktyczną Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że w spornym okresie pracy w RSP w S. odwołujący się pozostawał jej członkiem, nie zaś pracownikiem najemnym, co nie pozwala na uwzględnienie tego okresu w poczet szczególnego stażu pracy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, stanowisko Sądu pierwszej instancji jest słuszne, znajduje oparcie w zgromadzonym materiale dowodowym oraz obowiązujących regulacjach prawnych.

Z treści wywiedzionej przez skarżącego apelacji wynika, że źródeł wadliwości kwestionowanego orzeczenia Sądu upatruje on w błędnej wykładni przepisów prawa materialnego dokonanej przez Sąd I instancji. Z zarzutem tym nie można się zgodzić, bowiem rozstrzygnięcie jest zgodne z prawem.

Należy zgodzić się z poglądem, że o statusie osoby świadczącej pracę nie decyduje jej status formalny, lecz faktyczny. Nie można zatem wykluczyć, co do zasady, że osoba będąca członkiem rolniczej spółdzielni produkcyjnej może faktycznie nie mieć statusu członka, lecz pracownika tej Spółdzielni. W rozpoznawanej sprawie brak jednak podstaw do tego rodzaju ustaleń, a zeznania samego ubezpieczonego są ze względów oczywistych skierowane na osiągnięcie celu toczącego się postępowania. Nie budzi jednak wątpliwości, że ubezpieczony miał świadomość, że od 1 marca 1980 r. świadczył pracę jako członek RSP, a nie pracownik najemny, przy czym status członka zachował do 29 lutego 2000 r. Przede wszystkim należy mieć na uwadze, że odwołujący się w okresie od 1 marca 1980 r. do 31 grudnia 1998 r. podlegał ubezpieczeniom społecznym na podstawie przepisów dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin (t.j.: Dz.U.1983.27.135 ze zm.). Nie można zatem zasadnie kwestionować, że prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach przysługuje jedynie pracownikom, tj. osobom świadczącym pracę na podstawie umowy o pracę. Reguła ta nie narusza konstytucyjnej zasady równości wobec prawa z uwagi na pewne szczególne cechy świadczenia pracy na podstawie umowy o pracę. Nie wymaga też bliższego uzasadnienia, że pracę można świadczyć na podstawie innych, cywilnoprawnych stosunków. Prawo i obowiązek pracy członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej wynika wprost ze stosunku członkostwa, co oznacza, że ustawodawca w Prawie spółdzielczym nie wyróżnia odrębnego od stosunku członkostwa stosunku pracy. W odróżnieniu od przepisów o spółdzielniach pracy, w prawie spółdzielczym w rozdziale o rolniczych spółdzielniach produkcyjnych ani razu nie mówi się o stosunku pracy. Brak między członkiem a spółdzielnią produkcyjną stosunku pracy oznacza, że nie mają zastosowania do stosunków między tymi podmiotami przepisy powszechnego prawa pracy, poza pewnymi normami ochronnymi. Stosunek członkostwa w RSP jest zatem stosunkiem cywilnoprawnym. To zróżnicowanie nie pozwala na zastosowanie do członka RSP tych przepisów z zakresu ubezpieczeń społecznych, które pomimo dążenia ustawodawcy do pewnej unifikacji uprawnień ubezpieczonych odnoszą się tylko do pracowników.

Wnioskodawca w pierwszym okresie pracy na rzecz RSP od 15 stycznia 1971 r. do 30 listopada 1973 r. świadczył ją na podstawie umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kierowcy ciężkiego samochodu ciężarowego. Od 1 marca 1980 r. został członkiem tej Spółdzielni i jego status prawny, ale także faktyczny uległ zasadniczej zmianie, a podobieństwo do statusu pracownika najemnego miało charakter jedynie powierzchowny i nie niweczyło stosunku członkostwa jako podstawy świadczenia pracy przez ubezpieczonego. Wykonywanie pracy na podstawie ważnego stosunku członkostwa wyklucza kwalifikowanie jej jako stosunku pracy. Stosownie do art. 22 § 1

k.p., przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca - do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Z kolei w myśl art. 22 § 1¹ k.p. zatrudnienie w warunkach określonych w § 1 jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy. Zatrudnienie wynikające z członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie odpowiada warunkom opisanym w art. 22 § 1 k.p., bowiem z jego istoty wynikają prawa i obowiązki niewystępujące w stosunku pracy, a wynikające z art. 18 Prawa Spółdzielczego (ustawa z dnia 16 września 1982 r.), np. prawo do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej, do wybierania i bycia wybieranym do organów spółdzielni, do udziału w nadwyżce bilansowej, do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności oraz prawo do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni (art. 42 § 4 pr. spół.), obowiązek wniesienia wkładu (art. 152 pr. spół.). Potwierdził to Sąd Najwyższy w wyroku z 8 grudnia 2009 r., I UK 186/09 (OSNP 2011/13-14/189) stwierdzając, że prawa i obowiązki członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych są uregulowane w odmienny sposób praw i obowiązków pracowniczych. Przy czym wyraźnie trzeba zaznaczyć, że niekorzystanie przez spółdzielcę z przysługujących mu praw nie oznacza, że nie kształtują one treści stosunku prawnego łączącego go ze spółdzielnią. Niektóre prawa i obowiązki związane z wykonywaniem pracy członka RSP mogą być podobne lub identyczne jak wynikające z zatrudnienia pracowniczego. Z istoty członkostwa wynika obowiązek członka RSP zespolonego działania przy prowadzeniu wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalności na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków (art. 138 pr. spół.) w ramach ustalonej w spółdzielni organizacji pracy - wymaganej i niezbędnej wobec wieloosobowego składu spółdzielni. Ustalone zasady kooperacji mogą zatem przypominać wykonywanie pracy pod kierownictwem w określonym miejscu i czasie, ale podporządkowanie spółdzielcy regułom wynikającym z tej organizacji pracy jest właśnie immanentną cechą stosunku członkostwa. Podkreślenia wymaga też, że to ustawodawca wybrał dla członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej inną podstawę zatrudnienia niż umowa o pracę. W art. 155 § 1 pr. spół. stwierdza się, że zdolny do pracy członek tej spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni. Zgodnie z art. 156 § 1 ustawy, oprócz członków spółdzielnia może zatrudniać także ich domowników. Natomiast zatrudnienie osób niebędących członkami spółdzielni jest regulowane w art. 157 ustawy. Przepis ten stanowi, że spółdzielnia poza członkami i domownikami może zatrudniać stosownie do swoich potrzeb również inne osoby na podstawie umowy o pracę lub na podstawie innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy. Tak więc z przepisów tych wynika, że członkowie spółdzielni produkcyjnej i ich domownicy mogą świadczyć pracę na rzecz spółdzielni wyłącznie w oparciu o stosunek członkostwa. Umowa o pracę lub umowy cywilnoprawne mogą zaś być zawierane jedynie z osobami, które nie są członkami rolniczej spółdzielni produkcyjnej. Stanowisko powyższe potwierdzone zostało w orzecznictwie Sądu Najwyższego. m.in. w wyroku z 16 listopada 2000 r., I CKN 311/00 (LEX nr 52413) Sąd Najwyższy stwierdził, że pomiędzy członkiem rolniczej spółdzielni produkcyjnej a spółdzielnią nie zachodzi odrębny od stosunku członkostwa stosunek pracy. W postanowieniu z 9 stycznia 2008 r., III UK 92/07 (OSNP 2009/5-6/80), Sąd Najwyższy zajął stanowisko, iż uchwała walnego zgromadzenia rolniczej spółdzielni produkcyjnej, że "członkowie będą pracować na takich samych warunkach jak pracownicy" nie może zmienić charakteru prawnego ich zatrudnienia. W uzasadnieniu rozstrzygnięto też wprost, że członek RSP nie może świadczyć pracy na podstawie umowy o pracę. Można więc stwierdzić, że choć niektóre prawa i obowiązki związane z wykonywaniem pracy członka spółdzielni mogą być podobne lub identyczne jak wynikające z zatrudnienia pracowniczego, to w sensie formalnoprawnym występują tu zasadnicze różnice. Z tego powodu nie można więc było przyjąć, że kontynuacja wykonywania pracy na tym samym stanowisku, po nawiązaniu stosunku członkostwa w spółdzielni, odbywała się na podstawie nawiązanej wcześniej umowy o pracę. Tym samym okres ten nie mógł zostać zaliczony do stażu emerytalnego, który wymagany jest do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury. Problem powyższy został już wcześniej rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy. W wyroku z 25 stycznia 2005 r., I UK 142/04 (OSNP 2005/17/272) stwierdzono, że praca w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie daje prawa do przejścia na emeryturę w wieku niższym niż podstawowy wiek emerytalny z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach, o których mowa w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Sąd Najwyższy wyraził też w tym wyroku pogląd, iż przedstawione w art. 32 ustawy emerytalnej ograniczenia prawa do wcześniejszej emerytury jedynie do wypadków świadczenia pracy w charakterze pracownika nie jest niezgodne z konstytucyjną zasadą równego traktowania (art. 32 Konstytucji RP). Wobec tego Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw

do wystąpienia z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego, bowiem kwestionowane przez wnioskodawcę regulacje prawne są zgodne z Konstytucją.

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, że członek spółdzielni nie może pozostawać z nią w pracowniczym stosunku zatrudnienia. W rezultacie okres wykonywania pracy w charakterze członka nie może zostać zaliczony do stażu pracowniczego, od którego zależy nabycia prawa do wcześniejszej emerytury.

Należało więc uznać, że wyrok Sądu Okręgowego odpowiada prawu i nie zostały naruszone wskazane w apelacji przepisy prawa materialnego, a zatem na podstawie art. 385 k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

SSO del. Robert Kuczyński SSA Irena Różańska-Dorosz SSA Monika Kiwiorska-Pająk

R.S.